

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی
سال ششم، شماره پیاپی ۱۶، شماره اول، بهار ۱۳۹۶
تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۳/۹
صص ۱-۱۶

مطالعه تطبیقی ارتباط سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی بین والدین و فرزندان ساکن

شهر یزد

علیرضا افشانی، دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه یزد، ایران*
مهناز فرقانی، دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یزد، ایران

چکیده

احساس امنیت اجتماعی و تغییرات بین نسلی آن به دلیل داشتن پیامدهای متعدد اهمیت بسیاری دارد. در سال‌های اخیر، سرمایه اجتماعی در بسیاری از مطالعات، جزء متغیرهای مهم و تبیین‌کننده شناخته شده است. در این مقاله ارتباط سرمایه اجتماعی با میزان احساس امنیت اجتماعی بین والدین و فرزندان ساکن شهر یزد بررسی شده است. پژوهش به روش پیمایشی، انجام و داده‌ها با ابزار پرسش‌نامه و با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای از ۴۹۲ نفر از والدین و فرزندان ساکن شهر یزد جمع‌آوری شده است. احساس امنیت اجتماعی در دوازده بعد جانی، شغلی، اقتصادی، اعتقادی، حقوقی، قضایی، اخلاقی، فرهنگی، مالی، نوامیس، عاطفی و احساسی و سرمایه اجتماعی در سه بعد اصلی هنجار اجتماعی، اعتماد اجتماعی و شبکه اجتماعی سنجیده شده است. در این پژوهش از اعتبار محتوایی استفاده شده است و بالابودن ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرها، مطلوب بودن پایایی ابزار پژوهش را نشان می‌دهد. یافته‌های تحقیق نشان داد تفاوت معنی‌داری بین احساس امنیت والدین و فرزندان وجود ندارد ($p > 0.05$)؛ ولی ارتباط مستقیم و معنی‌داری بین ابعاد سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد اجتماعی ($r = 0.509$)، شبکه اجتماعی ($r = 0.402$) و هنجارهای اجتماعی ($r = 0.396$) با احساس امنیت اجتماعی در گروه والدین وجود دارد. ارتباط مستقیم و معنی‌داری نیز بین اعتماد اجتماعی ($r = 0.470$)، شبکه اجتماعی ($r = 0.215$) و هنجارهای اجتماعی ($r = 0.273$) با احساس امنیت اجتماعی در گروه فرزندان وجود دارد. در واقع، هرچقدر اعتماد اجتماعی، رعایت هنجارهای اجتماعی و شبکه اجتماعی بین والدین و فرزندان یزدی بیشتر باشد میزان احساس امنیت اجتماعی نیز در هر یک از ابعاد آن افزایش می‌یابد.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی، والدین، فرزندان.

Email: afshanalireza@yazd.ac.ir

* نویسنده مسؤل: ۰۹۱۳۱۶۸۱۵۹۰

Copyright©2017, University of Isfahan. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>), which permits others to download this work and share it with others as long as they credit it, but they can't change it in any way or use it commercially.

مقدمه و بیان مسأله

امنیت اجتماعی همواره یکی از نیازهای اساسی جوامع انسانی است؛ زیرا این پدیده در سطح جوامع، نظم و بقا را به وجود می‌آورد که مهم‌ترین کارکرد آن است. امنیت اجتماعی، حلقه واسط بین امنیت فردی و امنیت ملی است که تلاش می‌کند با نگاهی جامع، یکپارچگی و انسجام لازم را میان شهروندان و حاکمیت فراهم کند. در واقع امنیت اجتماعی به مثابه فرایند اجتماعی مطرح می‌شود که بدون آن زندگی بی‌معنا و پرخطر است. ویور امنیت اجتماعی را توانمندی جامعه برای مراقبت از ویژگی‌های بنیادی خود، در شرایط تغییر و تهدیدهای عینی و احتمالی تعریف کرده و بر ارتباط نزدیک میان هویت جامعه و امنیت تأکید داشته است و اینکه جامعه، امنیت هویتی خود را طلب می‌کند (نوبدینا، ۱۳۸۲: ۱۶). در مطالعات جامعه‌شناختی، امنیت اجتماعی از دو نظر اهمیت دارد: نخست، امنیت در سطح جامعه به دلیل ضرورت حیات اجتماعی برای بقای هر جامعه‌ای لازم است؛ دوم، به دلیل تأثیرگذاری در کم و کیف امور اجتماعی، سیاسی، دولتی و حکومتی (که جامعه با بحران‌ها و مسائلی روبرو است)، این پدیده در سطح جامعه لازم است؛ بنابراین، طرح و تدوین چارچوب جامعه‌شناختی این پدیده در زمان حاضر برای هر اجتماعی از جمله جامعه خودمان لازم است. امنیت اجتماعی در بطن جامعه جای دارد؛ بنابراین، استمرار وجود ارزش‌های فرهنگی، فرایند اجتماعی شدن، وفاق و مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و ... بین شهروندان از مهم‌ترین عوامل ارتقاء و تقویت امنیت اجتماعی به صورت واقعی است؛ در حالی که نظام‌های دولتی و حکومتی با توسل به قدرت نظامی، اقدامات و خط‌مشی‌های قهرآمیز و اجباری در صدد بسترسازی امنیت اجتماعی هستند. امنیت اجتماعی، در راستای وفاق و همبستگی اجتماعی جامعه، ارتقا سرمایه‌های اجتماعی، افزایش مشارکت اجتماعی گروه‌ها، هویت‌های مختلف جامعه در راستای استمرار نظام اجتماعی و توسعه پایدار جامعه بسیار اهمیت دارد و امنیت اجتماعی نوعی مسأله

اجتماعی است که وضعیتی متصور می‌شود که باید در جامعه و حیات اجتماعی بهبود یابد (افشارکهن، ۱۳۸۲: ۶). دانش جامعه‌شناسی، امنیت را در بستر روابط و مناسبات سیاسی، اجتماعی در سطح جامعه و میان شهروندان مطالعه و بررسی می‌کند. سه رکن اساسی این حوزه، امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و جنبش‌های اجتماعی است که ترسیم جامعه‌شناسی امنیت بدون این سه مورد میسر نیست؛ زیرا با ترسیم این سه شاخص، مکانیسم ایجاد و گسترش امنیت در زمینه اجتماعی متمرکز می‌شود؛ بنابراین، در جامعه‌شناسی امنیت متغیرهایی مانند مشارکت گروهی و اجتماعی، تعلق خاطر داشتن به ارزش‌های اجتماعی، اعتماد گروهی و اجتماعی، تشکله‌ها و جنبش‌های اجتماعی و سرمایه اجتماعی (یکی از مؤلفه‌های اصلی شکل‌دهنده امنیت و احساس ایمنی) هستند. براساس مطالعه چنین شاخص‌هایی شکنندگی یا استحکام اجتماعی واحدهای سیاسی مشخص می‌شود (نصری، ۱۳۸۱: ۱۱۴-۱۱۳).

در کل امنیت اجتماعی و جامعه‌شناسی امنیت، حفظ حریم اجتماعی (عمومی، خصوصی و خانوادگی)، رفع خطرات و استفاده بهینه از فرصت‌ها را شامل شده است؛ همچنین در سایه این پایداری، ارتقا سطح زندگی اجتماعی به همراه اتخاذ تدابیری برای کسب فرصت‌های زندگی شهروندان ایجاد می‌شود و به همراه آن ارزش‌های اجتماعی، احساس مابودن، توانمندی‌های اجتماعی شهروندان و ... برای توسعه پایدار و پیشرفت همه‌جانبه بسترسازی می‌شود. سرمایه اجتماعی به دلیل توانایی در توضیح بسیاری از پدیده‌های جامعه مدرن جایگاه مهمی در ادبیات علمی جهان به دست آورده است. در بیشتر رشته‌های علوم اجتماعی از این مفهوم استفاده می‌شود و به یک مفهوم بین‌رشته‌ای تبدیل شده است. ویژگی‌های ذاتی سرمایه اجتماعی در روابط اجتماعی شکل می‌گیرد. به تعبیر پونز، سرمایه اجتماعی در درون ساختار روابط افراد یافت می‌شود. برای برخورداری از سرمایه اجتماعی، فرد باید با دیگران رابطه داشته باشد (موسوی، ۱۳۸۵: ۷۲). سرمایه اجتماعی از جمله نظریات جامعه‌محوری است که با تأکید بر روابط

درون نظام اجتماعی کم‌رنگ شده است؛ به طوری که ابعاد مختلف امنیت با افزایش جرایم در وضعیت بحرانی شدید قرار گرفته و فرصت‌ها و خلاقیت‌های شهروندان در حال نابودی بوده و این مسائل باعث افزایش نگرانی‌های بسیاری در زمینه حیات جمعی جامعه شده است. باری‌بوزان در زمینه ضرورت امنیت اجتماعی در سطح جامعه بیان می‌کند این پدیده مجموعه ویژگی‌هایی است که براساس آن افراد خودشان را عضوی از یک گروه خاص اجتماعی قلمداد می‌کنند و به بیان دیگر، ضرورت این پدیده اجتماعی به بخشی از جنبه‌های زندگی شخصی معطوف است که هویت‌های گروهی را تنظیم می‌کند. براساس چنین ضرورتی «باری‌بوزان معنای ارگانیکی امنیت اجتماعی را هویت در جامعه و مترادف با امنیت هویتی قلمداد می‌کند» (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۳: ۴۱-۴۰).

در گذشته امنیت اجتماعی برای افراد با حفظ الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، ارزش‌های جدید، نظم اجتماعی متنوع فراهم می‌شد. خانواده، دین، عرف سنتی و اعتقادات سنتی برای افراد امنیت روانی و اجتماعی ایجاد می‌کردند، یعنی خانواده فرد را از نظر روانی و اجتماعی حمایت می‌کرد؛ ولی تغییرات گسترده در خانواده و دیگر نهادها امنیت اجتماعی سنتی را بازمینی کرده است و افراد در معرض هنجارها، ارزش‌ها و هویت‌های جدید هستند. سؤالی در اینجا مطرح می‌شود، چرا عده‌ای که تعداد آنها کم نیست سعی در زیرپا گذاشتن این هنجارها دارند. اگر هنجارها در یک جامعه رعایت نشود، دیگر آن را هنجار نمی‌نامند؛ زیرا هنجار در نظر مردم احترام خاص و ارزش اجتماعی دارد و زیرپا گذاشتن هنجارها نشانه بی‌ارزش شدن و بی‌اهمیتی این رفتارها و کنش‌ها است که به تدریج از میزان ارزش آن کاسته شده است. تنها یک سؤال اینجا مطرح است که آیا برخورد با این عده، ارزش‌های بی‌اعتبار شده را بازسازی می‌کند.

با رسیدن امواج فرایند جهانی شدن که باعث کاهش کنترل حکومت‌ها بر ملت خود شده، رابطه دولت با مردم تغییر کرده است. دولت‌ها مثل گذشته بر مردم داخل جامعه

اجتماعی، ظرفیت تبیین و فهم امنیت اجتماعی شده را دارد؛ زیرا توجه به ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی برای رسیدن به توسعه، امنیت و سلامت اجتماعی لازم است و در کنترل آسیب‌ها، جرایم و انحرافات اجتماعی و به طور کلی بحران‌های اجتماعی تأثیر به‌سزایی دارد (جعفری، ۱۳۸۶: ۱۲). سرمایه اجتماعی در مقایسه با امنیت اجتماعی، تبیین‌کننده و امنیت اجتماعی، تبیین‌شونده است. به عبارت دیگر، مبحث سرمایه اجتماعی، به صورت سازه‌ای مستقل عمل می‌کند که سازه‌های دیگری مانند نظم پویا و امنیت اجتماعی را ایجاد می‌کند و مبحث امنیت اجتماعی بیشتر به صورت معلول و محصول دیگر سازه‌ها معرفی شده است (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۹۳-۱۹۲). پاتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیم مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع شده است و در نهایت منافع متقابل آنها را تأمین خواهد کرد (Putnam, 1995:67).

فوکویاما سرمایه اجتماعی را توانایی افراد برای کارکردن با یکدیگر در گروه‌ها و سازمان‌ها برای تحقق اهداف مشترک می‌داند (فوکویاما، ۱۳۷۹: ۱۰). تأثیر سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت اجتماعی برای جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و انواع جرایم اجتماعی و همچنین زمینه‌سازی مشارکت مثبت و فعال فرد در زندگی اجتماعی، با تأثیرگذاری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در چگونگی رفتار افراد اعمال می‌شود (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۹).

براین اساس نظام اجتماعی در هر جامعه‌ای برای اعمال کارکردهایش به امنیت اجتماعی نیازمند است؛ زیرا شرایط جدید جوامع ناشی از رشد شهرنشینی و گزلفاشتی شدن روابط اجتماعی باعث کاهش یافتن همبستگی‌های اجتماعی، مشارکت‌های مدنی، سرمایه‌های اجتماعی روابط جمعی و ... شده است و حیات جمعی به سمت فردی شدن و تضعیف کارکردهای نهادهای اجتماعی سوق یابد. این مسائل باعث رشد آسیب‌های اجتماعی و بروز جرایم و انحرافات اجتماعی در حد گسترده می‌شود. از سوی دیگر، کارکردهای نهادهای

اجتماعی شناختی (اعتماد اجتماعی، هنجارهای اجتماعی، پنداشت‌ها) و سرمایه اجتماعی ساختاری (شبکه‌های اجتماعی، ارتباطات اجتماعی و ویژگی‌های فردی شهروندان) بر احساس امنیت (جانی، اقتصادی، اجتماعی، نوامیس) تأثیر مثبت دارد. تحلیل همبستگی کانونی بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی ساختاری، نشان‌دهنده اهمیت و تأثیر بیشتر ارتباطات اجتماعی نسبت به شبکه‌های اجتماعی در ساختن این متغیر است. یافته‌های تحقیق ذاکری هامانه و همکاران (۱۳۹۱) نشان‌دهنده ارتباط مستقیم و معنادار سرمایه اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن با احساس امنیت اجتماعی است. یافته‌های پژوهش هاشمیان‌فر و همکاران (۱۳۹۲) با بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت بین ساکنان مجتمع‌های مسکونی در شهر اصفهان نشان دادند ارتباط معناداری بین میزان سرمایه اجتماعی (متغیر مستقل) و احساس امنیت وجود دارد. یحیی‌زاده و خدردی (۱۳۹۲) نشان دادند همبستگی معنی‌داری بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی بین دانشجویان دختر وجود دارد که این رابطه مثبت است؛ یعنی با افزایش میزان سرمایه اجتماعی، امنیت اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. نتایج رگرسیون نشان داد عنصر اعتماد بیشترین همبستگی را با امنیت اجتماعی دارد و سپس به ترتیب مشارکت، آگاهی و انسجام اجتماعی تأثیرگذار است. یافته‌های پژوهش بحری‌پور و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد سرمایه اجتماعی شهروندان بر احساس امنیت اجتماعی آنها تأثیرگذار است؛ همچنین، در این تحقیق بین سه بعد از چهار بعد اندازه‌گیری شده از سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد اجتماعی، شبکه مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی ارتباط معناداری مشاهده شده و این رابطه در بعد هنجار عمل متقابل مشاهده نشده است. نتایج حاصل از تحلیل مسیر نیز نشان‌دهنده اثرگذاری مثبت متغیرهای مستقل آگاهی، اعتماد و مشارکت اجتماعی و اثرگذاری منفی متغیرهای مستقل سن و هنجار عمل متقابل روی متغیر وابسته احساس امنیت اجتماعی است. تاج‌بخش و همکاران (۱۳۹۲) نتیجه

خود کنترل کامل ندارند؛ به طوری که عصر جهانی شدن صورت‌های هویتی به منزله یک نوع مقاومت بروز می‌کنند. مطالب بالا این نتیجه را می‌دهد که امروزه به دلیل به وجود آمدن موجی از اغتشاش‌ها، تهدیدها و نابرابری‌ها در جامعه، رشد سریع ارتباطات و وسایل ارتباط جمعی و ... ارتباطات و اعتماد اجتماعی (سرمایه اجتماعی) افراد نسبت به یکدیگر کاهش یافته و به دنبال آن احساس امنیت اجتماعی در جوامع کم‌رنگ شده است و این امر باعث شده نسل جوان تحت تأثیر این عوامل قرار گیرند و آرامش و امنیت خود را در جامعه از دست بدهند و احساس ناامنی کنند. اگر سال‌های قبل را مدنظر بگیریم، نسل جوان دیروز یعنی پدر و مادران امروزی هنوز سنت‌ها، ارزش‌ها و هنجارهای دینی در جوامعشان مشاهده و رفتارهایشان براساس عوامل داخلی جامعه تنظیم می‌شود و براساس عوامل خارجی نیست؛ به همین دلیل، افراد در بیشتر زمینه‌ها احساس امنیت زیادی دارند.

براین اساس، تقویت سرمایه اجتماعی و ابعاد آن، هنجار اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی را شامل خواهد شد که برای کاهش دادن مسائل و آسیب‌های ناشی از رشد و دگرگونی‌های سریع تکنولوژی و صنعتی شدن جوامع به طور عام و ایجاد ناامنی به طور خاص است. در این مطالعه، تعیین میزان احساس امنیت اجتماعی بین والدین و فرزندان ساکن شهر یزد و تأثیر سرمایه اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن (اعتماد اجتماعی، شبکه اجتماعی و هنجار اجتماعی) در تبیین میزان احساس امنیت و ابعاد دوازده‌گانه آن (امنیت اقتصادی، امنیت شغلی، امنیت اخلاقی، امنیت فرهنگی، امنیت عاطفی، امنیت احساسی، امنیت اعتقادی، امنیت حقوقی، امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت قضایی و امنیت نوامیس) بین والدین و فرزندان یزدی بررسی می‌شود.

پیشینه تحقیق

دلاور و جهانتاب (۱۳۹۰) به این نتیجه رسیدند که سرمایه

پرداخته‌اند یا این تأثیر را تنها در یک نسل بررسی کردند؛ ضمن اینکه ابعاد سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بسیاری از این پژوهش‌ها معدود و ناقص اندازه‌گیری شده است. در این پژوهش، برای سنجش دقیق‌تر و عمیق‌تر این دو متغیر تلاش شده و همچنین دو نسل از پاسخگویان (والدین و فرزندان) را مطالعه کرده که در پژوهش‌های قبلی توجه نشده است.

ملاحظات نظری

سرمایه اجتماعی ماده خاصی از جامعه مدنی است که از تعامل روزمره مردم ایجاد می‌شود و ارتباطات اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر اصول اعتماد، همکاری متقابل و قواعد کنش اجتماعی را ایجاد می‌کند. اهمیت سرمایه اجتماعی در کنار وضعیت روابط همسایگی در لایه‌های مختلف، عامل مهمی در تبیین واریانس‌های احساس ناامنی در جامعه محسوب می‌شود (Lindstrom, 2008:11). سرمایه اجتماعی از مسیر جامعه‌پذیری، کنترل اجتماعی، پیوستگی اجتماعی، هنجارمندی اجتماعی، فراهم‌سازی فرصت و نوعی دارایی با نظم و امنیت اجتماعی پیوند می‌یابد و بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند به دلیل نبود سرمایه اجتماعی در جامعه امروز میزان ارتکاب به انحراف، بزهکاری و جرم افزایش یافته است (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۵۳).

برای دستیابی به احساس امنیت اجتماعی مانند هر کالای عمومی دیگر به اهتمام جمعی نیاز است و به اتکای فرد سامان نمی‌گیرد و استقرار نمی‌یابد. کم و کیف احساس امنیت با قابلیت‌ها و اقدامات فردی تفاوت دارد و سامانه احساس امنیت در سایه تلاش‌های جمعی فراهم می‌شود (نوبدینا، ۱۳۸۸)؛ بنابراین، اهمیت موضوع سرمایه اجتماعی به قدری است که مهم‌ترین مسئله نظم اجتماعی، تنها اعتماد و همبستگی اجتماعی در نظر گرفته می‌شود؛ زیرا بدون انسجام و اعتماد، نمی‌توان به پایداری نظم و احساس امنیت اجتماعی خوشبین بود (یحیی‌زاده و خدزی، ۱۳۹۲: ۳).

گرفتند هرچه میزان سرمایه اجتماعی در جامعه بیشتر باشد همان‌قدر احساس امنیت اجتماعی بیشتر خواهد بود؛ همچنین، شاخص اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی بیشترین همبستگی را با احساس امنیت اجتماعی نشان داده است و دو متغیر انسجام و روابط اجتماعی تنها با دو بعد از امنیت جانی و مالی احساس امنیت اجتماعی ارتباط معنادار داشتند. حسن‌زاده ثمرین و همکاران (۱۳۹۳) نتیجه گرفتند ارتباط مستقیم و معناداری بین سرمایه اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن با احساس امنیت اجتماعی وجود دارد و ضرورت بسط‌سازی برای ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی افراد جامعه را آشکار می‌کند.

هالپرن^۱ (2001) نتیجه گرفت دریافت دو سوم تنوع فراملی در میزان جرم با سطوح بی‌عدالتی اقتصادی، رفتار خودخواهانه و اعتماد اجتماعی توجیه می‌شود. پاتنام^۲ (2002) در بررسی اینکه چرا در دو دهه اخیر، مشارکت‌های مدنی و ارتباطات اجتماعی کاهش یافته است، به این نتیجه رسید که حاشیه‌نشینی و پراکندگی شهر عامل مؤثری در کاهش سرمایه اجتماعی است. تأثیر سرگرمی‌های الکترونیکی و از همه بیشتر تلویزیون در خصوص کردن اوقات فراغت بسیار مهم بوده و در کاهش میزان سرمایه اجتماعی مؤثر است. یافته‌های پژوهش جکسون و سانشاین^۳ (2007) نشان داد پاسخ‌دهندگانی که دیدگاه اقتدارگرایانه‌تری درباره قانون و نظم دارند و نسبت به انحراف درازمدت جامعه نگران هستند احتمالاً بیشتر از سایرین، بی‌نظمی در محیط را درک می‌کنند؛ همچنین به احتمال بیشتر آنها این نشانه‌های فیزیکی را به مشکلات مربوط به اجتماع، انسجام اجتماعی، کیفیت رو به زوال پیوندهای اجتماعی و کنترل اجتماعی غیررسمی ربط می‌دهند.

در جمع‌بندی پژوهش‌های انجام‌شده، بیشتر آنها به رابطه برخی ابعاد سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی

¹ Halpern

² Putnam

³ Jackson & Sunshine

می‌شناسند یا خیر؛ شبکه‌های مشارکت مدنی، تجسم همکاری‌های موفقیت‌آمیز گذشته هستند و مانند الگویی فرهنگی برای همکاری‌های آتی عمل می‌کند (ازکیبا، ۱۳۸۳: ۲۷۸). پیر بردیو سرمایه اجتماعی را حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعلی می‌داند که نتیجه مالکیت شبکه‌ی بادوامی از روابط نهادی شده بین افراد و به عبارت ساده‌تر عضویت در یک گروه است؛ البته سرمایه اجتماعی به شرایطی بیش از وجود صرف شبکه‌ی پیوندها نیازمند است. پیوندهای شبکه‌ای باید از نوع خاصی یعنی مثبت و مبتنی بر اعتماد باشند. از نظر بردیو سرمایه اجتماعی، شبکه‌ای از روابط و دیعه‌ای طبیعی یا اجتماعی نیست؛ بلکه باید به تدریج برای کسب آن تلاش کرد. به تعبیر او سرمایه اجتماعی محصول نوعی سرمایه گذاری فردی یا جمعی، آگاهانه یا ناآگاهانه است و به دنبال تثبیت یا بازتولید آن گونه روابط اجتماعی است که به‌طور مستقیم در کوتاه‌مدت یا بلندمدت استفاده می‌شوند (شارع‌پور، ۱۳۸۴: ۱۱).

بردیو برای تحلیل سرمایه اجتماعی، نخست انواع مختلف سرمایه شامل سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی و سرمایه نمادین را تشریح کرده و سپس مطرح می‌کند سرمایه اجتماعی، شبکه‌ای از روابط فردی و جمعی است که هر فرد یا جمعی در اختیار دارد. این تعریف باعث می‌شود تا نخست فضاهای مفهومی سرمایه اجتماعی محدودتر شود و سپس آن را از سایر سرمایه‌ها به‌ویژه سرمایه‌های فرهنگی و نمادین جدا کند (بردیو، ۱۳۸۰).

گیدنز تأکید دارد در دنیای جدید شرایطی پدید آمده است که اطمینان‌بخش نیستند و بر وجود امنیت دلالت ندارد؛ بنابراین اعتماد شرط دستیابی به امنیت خواهد بود که از ایمان سرچشمه می‌گیرد و پیوند میان ایمان و اطمینان است و اگر اعتماد بنیادی پرورش نیابد، اضطراب و جودی، همیشگی خواهد بود. به عبارت دیگر، نقطه مقابل اعتماد، به عمیق‌ترین معنا، حالتی ذهنی است که خلاصه آن نگرانی یا هراس و جودی است. با تبیین متغیرهایی مانند روابط اجتماعی،

اندیشمندان مختلف سرمایه اجتماعی از جمله کلمن، پاتنام و فوکویاما به مؤلفه‌هایی مانند اعتماد، مشارکت، آگاهی و انسجام اجتماعی اشاره کرده‌اند. به موازات گسترش اجتماعات و پیچیده‌تر شدن روابط و تعاملات اجتماعی، انسان‌ها وارد روابط گوناگونی شدند. که عرصه‌های زندگی را با عناوین اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... از هم متمایز کردند و احساس امنیت او را تحت تأثیر قرار دادند. بشر برای تأمین احساس امنیت و فرار از احساس ناامنی، جامعه را تشکیل داد و به‌زودی دریافت که این‌بار هم طبیعت و عوامل طبیعی و هم انسان‌ها و عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی و سیاسی امنیت او را تهدید می‌کنند (Bilgin, 2003). به اعتقاد پاتنام سرمایه اجتماعی شبکه‌هایی با بهره‌گیری از هنجارها و اعتماد ایجاد می‌کند که در خدمت هدف‌های سودمند مانند رفاه، آسایش فکری، مشارکت مدنی یا رفاه اقتصادی و هدف نهایی احساس امنیت است. اعتماد، فضایی را ایجاد می‌کند که افراد با آسودگی خاطر و احساس امنیت، فعالیت مفید اجتماعی کنند؛ همچنین به عقیده پاتنام از ویژگی‌های مهم سرمایه اجتماعی تقویت پیوند ارتباطی میان افراد و خانواده‌ها است و این پیوند موجب ارتقای همکاری و همبستگی میان اعضای جامعه می‌شود و در نتیجه، همکاری جمعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی و در نهایت، قابلیت مدنی را نیز افزایش می‌دهد. این امر برای آنها حداقل در سطح روانی نوعی حمایت، آرامش خاطر و احساس امنیت را به ارمغان آورد (تاجبخش، جوانمرد و طرفی، ۱۳۹۲: ۲۴).

رابرت پاتنام سرمایه اجتماعی را همبستگی اجتماع محلی حاصل شده می‌داند که ویژگی‌های زیر را دارد:

وجود مجموعه‌ای متراکم از سازمان‌ها و شبکه‌های اجتماع محلی؛ سطوح بالای تعهد مدنی یا مشارکت در شبکه‌های اجتماعی محلی؛ هویت محلی قوی و مثبت؛ احساس تجانس و برابری با اعضای اجتماع محلی؛ هنجارهای تعمیم‌یافته محلی مربوط به اعتماد و کمک متقابل بین اعضای اجتماع محلی و اینکه آیا آنها یکدیگر را به لحاظ شخصی

۱. تکالیف و انتظاراتی که به میزان درخور اعتماد بودن محیط اجتماعی بستگی دارند؛

۲. ظرفیت اطلاعات برای انتقال و حرکت در ساختار اجتماعی تا پایه‌ای برای کنش فراهم شود؛

۳. وجود هنجارهایی که با ضمانت اجرایی مؤثر باشند.

کلمن مطرح می‌کند که سرمایه اجتماعی بر کارکرد آن بنا شده است. سرمایه اجتماعی ذات واحدی نیست؛ بلکه مجموعه‌ای از ذات‌های گوناگون است که دو عنصر مشترک دارند: نخست همه آنها جنبه‌ای از ساختارهای اجتماعی را شامل می‌شوند. دوم، برخی کنش‌های خاص کنشگران شامل اشخاص حقوقی یا حقیقی را در محدوده ساختار تسهیل می‌کند (کلمن، ۱۳۷۷).

نان‌لین با نظریه منابع اجتماعی مطرح کرد دستیابی به منابع اجتماعی و استفاده از آنها به موقعیت‌های اجتماعی - اقتصادی بهتر منجر می‌شود؛ بنابراین، او در سال‌های اخیر مفهوم سرمایه اجتماعی را منابع نهفته در ساختار اجتماعی مطرح کرد که با کنش‌های هدفمند درخور دسترسی است. از نظر لین، منابع ارزشمند در بیشتر جوامع، ثروت، قدرت و جایگاه اجتماعی است؛ بنابراین، سرمایه اجتماعی افراد را براساس میزان یا تنوع ویژگی‌های کسانی درخور سنجش می‌داند که فرد با آنها پیوندهای مستقیم و غیرمستقیم دارد. از نظر لین، دو عنصر مفهومی و مهم سرمایه اجتماعی «منابع نهفته» و «موقعیت‌های شبکه‌ای» است و نتایج سرمایه‌گذاری‌های افراد در روابط و شبکه‌های اجتماعی در ارتباط با دو کنش ابزاری و اظهاری طبقه‌بندی می‌شود که برای کنش ابزاری سه نوع بازدهی اقتصادی (ثروت)، سیاسی (قدرت) و اجتماعی (شهرت) و در کنش اظهاری، سرمایه اجتماعی ابزاری برای تحکیم منابع و دفاع در برابر از دست دادن احتمالی منابع است و به سه نوع بازدهی سلامت جسمانی، سلامت روانی و رضایت از زندگی اشاره می‌کند (توسلی، ۱۳۸۴: ۱۰).

خطر کردن، اضطراب وجودی، نظام‌های مجرد و اعتماد بنیادین، امنیت و احساس امنیت را توضیح می‌دهند (گیدنز، ۱۳۸۵).

از دیدگاه فرانسیس فوکویاما سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی است و اعضای گروهی در آن سهم هستند که همکاری و تعاون میانشان مجاز است. مشارکت در ارزش‌ها و هنجارها باعث تولید سرمایه اجتماعی نمی‌شود؛ زیرا این ارزش‌ها و هنجارها ممکن است به هنجارها و ارزش‌ها منتهی شود. فوکویاما در ارتباط با سرمایه اجتماعی دو نکته را تأکید می‌کند:

۱. سرمایه اجتماعی مربوط به گروه هاست، نه افراد. به عبارت دیگر، هنجارهایی که شالوده سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند در صورتی معنی دارند که بیش از یک فرد در آن سهم باشند؛

۲. همکاری و همپاری برای تمام فعالیت‌های اجتماعی (خواه بد یا خوب) ضروری است. پس ارزش‌ها و هنجارهای غیررسمی، مثبت و منفی هستند.

از نظر فوکویاما سرمایه اجتماعی دو بعد اصلی دارد: ۱. ارزش‌های غیررسمی؛ ۲. هنجارهای غیررسمی.

باتوجه به تعاریف و بیان اجزای سرمایه اجتماعی، چهار جزء در همه آنها مشترک هستند که ابعاد سرمایه اجتماعی را در نظر می‌گیرند:

۱. مشارکت در شبکه‌ها؛

۲. روابط متقابل؛

۳. هنجارها و ارزش‌های اجتماعی؛

۴. اعتماد (علاقه‌بند، ۱۳۸۴: ۲۵۹).

از دیدگاه جیمز کلمن سرمایه اجتماعی بخشی از ساختار اجتماعی است که به کنشگر اجازه دستیابی به منابع خود با استفاده از آن را می‌دهد. این بعد از ساختار اجتماعی، تکالیف و انتظارات، شبکه اطلاع‌رسانی، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی را شامل می‌شود که انواع خاصی از رفتار را تشویق می‌کنند یا مانع می‌شوند؛ بنابراین، برای سرمایه اجتماعی سه شکل را در نظر گرفته می‌شود:

ابتدایی و در حال رشد که افراد در آن احساس آرامش می‌کنند (لرنی، ۱۳۸۴).

روش‌شناسی تحقیق

در این پژوهش از روش پیمایشی و ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. همه خانواده‌های شهر یزد که دست‌کم یک فرزند ۱۵ تا ۲۹ سال دارند جمعیت آماری تحقیق را تشکیل می‌دهند. در این پژوهش از فرمول کوکران برای تعیین حجم نمونه استفاده شده است. با توجه به واریانس به دست آمده از پیش‌آزمون (۰/۱۶)، سطح اطمینان ۹۵ درصد و دقت احتمالی ۵ درصد، حجم نمونه ۲۴۶ نفر محاسبه شد و از آنجاکه پرسش‌نامه در هر خانواده با یکی از والدین و یکی از فرزندان تکمیل شده است حجم نمونه ۴۹۲ نفر شد. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. اعتبار ابزار به شیوه محتوایی به دست آمده است. برای اطمینان از پایایی ابزار تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از متغیرهای مستقل و وابسته (با تفکیک ابعاد) در جدول زیر آمده است:

جدول ۱- ضرایب پایایی ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی

شاخص	ضریب پایایی	شاخص	ضریب پایایی
(آلفای کرونباخ)		(آلفای کرونباخ)	
احساس امنیت جانی	۰/۷۱	احساس امنیت احساسی	۰/۷۳
احساس امنیت شغلی	۰/۷۷	احساس امنیت عاطفی	۰/۷۶
احساس امنیت اقتصادی	۰/۸۳	احساس امنیت حقوقی	۰/۷۴
احساس امنیت نوامیس	۰/۷۸	احساس امنیت مالی	۰/۷۲
احساس امنیت اعتقادی	۰/۶۹	شبکه اجتماعی	۰/۷۵
احساس امنیت قضایی	۰/۷۶	اعتماد اجتماعی	۰/۸۱
احساس امنیت فرهنگی	۰/۷۹	هنجار اجتماعی	۰/۷۷
احساس امنیت اخلاقی	۰/۸۲	سرمایه اجتماعی	۰/۸۹
احساس امنیت اجتماعی			۰/۸۵

اندازه‌گیری متغیرها

جهانی حقوق بشر، یکی از حقوق اجتماعی انسان، محصول برقراری نظم در جامعه بیان شده و هم ردیف آزادی قرار گرفته است (صالحی، ۱۳۸۷: ۲۰).

برای سنجش میزان احساس امنیت اجتماعی، این مقوله

به نظر تراویس هیرشی، انسان‌ها با چهار عنصر به هم پیوند می‌خورند: علاقه یا وابستگی، پابندی یا تعهد، درگیری و باورهای فردی به قواعد اخلاقی و اجتماعی (ستوده، ۱۳۸۲: ۱۳۸). این عناصر به خوبی در شبکه‌های اجتماعی مشاهده می‌شوند. افراد به کمک این عناصر در شبکه‌های اجتماعی با دیگران ارتباط، برقرار و با حضور در شبکه‌ها احساس امنیت می‌کنند؛ در حالی که اعتماد، شبکه‌ها و مشارکت مردمی، مؤلفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی قلمداد می‌شوند (حقیقتیان، ۱۳۹۱: ۴۳).

بیشتر تهدیدات برای افراد، ناشی از این حقیقت است که آنها در محیط انسانی به سر می‌برند و این محیط انواع فشارهای اجتناب‌ناپذیر اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را به وجود می‌آورد. افراد، نخستین منبع ناامنی یکدیگرند که با توجه به آن، ابعاد گسترده‌تر اجتماعی و سیاسی در مسئله امنیت آنها ایجاد شده است (بوزان، ۱۳۷۸). این ابعاد، احساس امنیت اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند؛ از این منظر، امنیت عبارت است از فراهم شدن حالت یا شرایطی در جوامع

میزان احساس امنیت اجتماعی: امنیت به معنای رهایی از خطر، تهدید، آسیب، ترس و وجود آرامش، اطمینان، آسایش و اعتماد است (ساروخانی و نویدینیا، ۱۳۸۵: ۸۸) و براساس اعلامیه

در کل ۵۰ گویه در یک طیف ۵ درجه‌ای سنجیده شد. گویه‌های این پژوهش پیش از این در پژوهش ذاکری هامانه، افشانی و عسکری ندوشن (۱۳۹۱) استفاده شده بود.

یافته‌های پژوهش

اطلاعات جدول ۲ نشان می‌دهد زنان (معادل ۵۴/۹ درصد)، بیشتر جمعیت مطالعه شده در گروه والدین و نیز زنان (معادل ۵۷/۳ درصد)، بیشتر جمعیت مطالعه شده در گروه فرزندان را تشکیل می‌دهند. از لحاظ تحصیلات بین والدین، دکترا (۲۲) بیش‌ترین تحصیلات و سوم ابتدایی (۳) کم‌ترین تحصیلات و بین فرزندان، کارشناسی ارشد (۱۸) بیش‌ترین تحصیلات و پنجم ابتدایی (۵) کم‌ترین تحصیلات بوده است. میانگین سنی جمعیت والدین ۴۷/۶ سال و میانگین سنی جمعیت فرزندان ۲۱ سال بوده است.

در دوازده بعد جداگانه شامل احساس امنیت جانی، شغلی، اقتصادی، اخلاقی، اعتقادی، قضایی، فرهنگی، نوامیس، حقوقی، عاطفی، احساسی و مالی سنجیده شده است که برای هر بعد چهار گویه و در مجموع ۴۸ گویه در یک طیف ۵ درجه‌ای سنجیده شد. سازه احساس امنیت اجتماعی از حاصل جمع گویه‌های یادشده ساخته شده که کم‌ترین امتیاز ۴۸ و بیش‌ترین امتیاز ۲۴۰ بوده است.

سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی عبارت است از روابط دو جانبه، تعاملات و شبکه‌هایی که در گروه‌های انسانی پدیدار می‌شوند و سطح اعتمادی که در گروه و جماعت خاصی یافت می‌شود و پیامد تعهدات و هنجارهایی پیوسته با ساختار اجتماعی است (الوانی، ۱۳۸۳).

برای سنجش میزان سرمایه اجتماعی پاسخ‌گویان، این متغیر در سه بعد هنجار اجتماعی (شامل ۳ بعد)، اعتماد اجتماعی (شامل ۴ بعد) و شبکه اجتماعی (شامل ۳ بعد)،

جدول ۲- توزیع درصدی ویژگی‌های پاسخ‌گویان

گروه	جنسیت	درصد	گروه	وضعیت تاهل	درصد
والدین	مرد	۴۵/۱	والدین	مجرد	۰/۰
	زن	۵۴/۹		متاهل	۹۵/۵
فرزندان	مرد	۴۲/۷	فرزندان	سایر	۴/۶
	زن	۵۷/۳		مجرد	۷۸/۰
گروه	تحصیلات	مقدار	گروه	متاهل	۲۱/۵
	حداقل	۳		سایر	۰/۴
والدین	حداکثر	۲۲	والدین	سن	مقدار
	میانگین	۱۲/۲۲		حداقل	۳۳
فرزندان	حداقل	۵	فرزندان	حداکثر	۷۴
	حداکثر	۱۸		میانگین	۴۷/۶۰
میانگین	میانگین	۱۳/۳۶	میانگین	حداقل	۱۴
				حداکثر	۲۹
				میانگین	۲۱/۰۰

امنیت اجتماعی به تفکیک والدین و فرزندان از آزمون پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۳ و ۴ به شرح زیر آمده است:

سرمایه اجتماعی یکی از مفاهیم اساسی در حوزه علوم اجتماعی است به همین دلیل احتمال می‌رود، بر میزان احساس امنیت اجتماعی تأثیر درخور توجهی داشته باشد؛ بنابراین، برای تعیین ارتباط میزان سرمایه اجتماعی و احساس

جدول ۳- ماتریس همبستگی مرتبه صفر بین ابعاد سرمایه اجتماعی و ابعاد مختلف امنیت اجتماعی بین والدین

جانی	شغلی	مالی	اقتصادی	اخلاقی	اعتقادی	قضایی	فرهنگی	نوامیس	حقوقی	عاطفی	احساسی	احساس امنیت	اعتماد اجتماعی	هنجار اجتماعی	شبکه اجتماعی	سرمایه اجتماعی
شغلی	۰/۴۲															
مالی	۰/۳۶۳***	۰/۲۹۸***														
اقتصادی	۰/۳۹۱***	۰/۲۲۵***	۰/۲۶۲***													
اخلاقی	۰/۲۴۷***	۰/۲۷۱***	۰/۴۳۳***	۰/۱۶۷**												
اعتقادی	۰/۳۲۶***	۰/۳۴۷***	۰/۳۱۰***	۰/۲۳۰***	۰/۱۹۴**											
قضایی	۰/۴۳۰***	۰/۳۳۲***	۰/۳۴۰***	۰/۳۲۰***	۰/۳۹۳***	۰/۱۴۶*										
فرهنگی	۰/۳۳۰***	۰/۱۶۱*	۰/۳۸۰***	۰/۲۰۳**	۰/۱۹۳**	۰/۱۷۲**	۰/۳۳۳***									
نوامیس	۰/۰۴۷	-۰/۰۲۲	-۰/۰۱۲	۰/۱۳۸*	۰/۰۱۹	-۰/۰۰۷	-۰/۰۰۹	-۰/۰۱۶								
حقوقی	۰/۰۶۳	۰/۲۴۷***	۰/۴۲۰***	۰/۱۹۸**	۰/۴۹۵***	۰/۲۴۴***	۰/۲۶۹***	۰/۳۳۷***	۰/۰۴۱							
عاطفی	۰/۳۶۴***	۰/۰۰۸	۰/۱۳۴*	۰/۳۷۴***	۰/۲۸۶***	۰/۴۰۵***	۰/۱۸۲**	۰/۲۸۳***	۰/۳۱۳***	۰/۰۷۵						
احساسی	۰/۴۷۴***	۰/۴۱۷***	-۰/۰۱۰	۰/۲۰۳**	۰/۲۳۳***	۰/۲۰۸**	۰/۳۷۲***	۰/۱۱۶۰	۰/۲۸۵***	۰/۱۰۲						
احساس امنیت	۰/۵۳۱***	۰/۶۰۲***	۰/۶۲۷**	۰/۱۹۳**	۰/۵۱۹***	۰/۶۵۸***	۰/۵۶۵***	۰/۶۸۵***	۰/۵۶۰***	۰/۶۰۸***	۰/۵۷۴***	۰/۴۱۸***				
اعتماد اجتماعی	۰/۰۵۰***	۰/۲۵۳***	۰/۲۵۹***	۰/۴۴۲***	۰/۱۹۳**	۰/۰۸۴	۰/۳۴۱***	۰/۲۵۶***	۰/۳۱۳***	۰/۳۱۴***	۰/۳۸۸***	۰/۳۴۸***	۰/۰۸۵			
هنجار اجتماعی	۰/۴۹۷***	۰/۳۹۶***	۰/۲۶۰***	۰/۳۹۹***	۰/۲۶۷***	-۰/۰۱۲	-۰/۰۶۸	۰/۲۲۸***	۰/۲۲۹***	۰/۳۱۰***	۰/۲۲۶***	۰/۳۰۸***	۰/۳۴۸***	۰/۱۰۳		
شبکه اجتماعی	۰/۶۷۹***	۰/۴۳۶***	۰/۴۰۲***	۰/۲۲۴***	۰/۳۷۸***	۰/۱۵۵*	-۰/۰۴۲	-۰/۰۲۸	۰/۳۵۴***	۰/۲۴۸***	۰/۲۴۵***	۰/۳۰۱***	۰/۳۳۶***	۰/۳۲۲***	۰/۱۲۵	
سرمایه اجتماعی	۰/۷۱۶***	۰/۷۹۸***	۰/۸۵۹***	۰/۵۷۴***	۰/۳۳۷***	۰/۳۹۲***	۰/۴۲۱***	۰/۰۹۷	۰/۰۸۹	۰/۳۹۴***	۰/۳۰۵***	۰/۴۱۱***	۰/۳۲۸***	۰/۴۲۲***	۰/۴۲۸***	۰/۱۴۷

*** معنی دار در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ * معنی دار در سطح کمتر از ۰/۰۱ * معنی دار در سطح کمتر از ۰/۰۵

اطلاعات جدول ۳ نشان می دهد در گروه والدین، سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن (به غیر از بعد نوامیس و بعد فرهنگی) ارتباط مستقیم و معنی داری دارد. بین ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی قوی ترین رابطه را با احساس امنیت شغلی ($r = 0/428$) و احساس امنیت مالی ($r = 0/422$) دارد.

اطلاعات جدول ۳ نشان می دهد در گروه والدین، سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن (به غیر از بعد نوامیس و بعد فرهنگی) ارتباط مستقیم و معنی داری دارد. بین ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی قوی ترین رابطه را با احساس امنیت شغلی ($r = 0/428$) و احساس امنیت مالی ($r = 0/422$) دارد.

جدول ۴- ماتریس همبستگی مرتبه صفر بین ابعاد سرمایه اجتماعی و ابعاد مختلف امنیت اجتماعی بین فرزندان

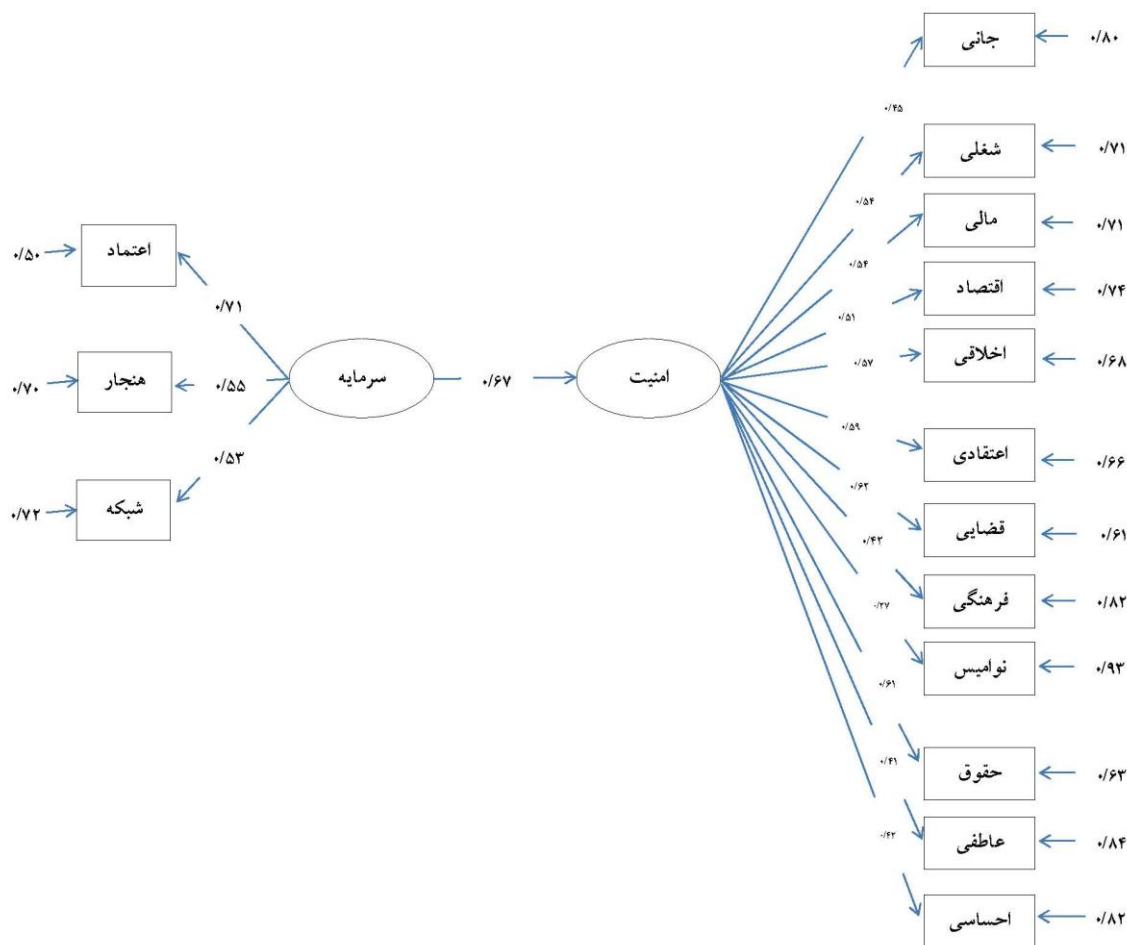
جانی	شغلی	مالی	اقتصادی	اخلاقی	اعتقادی	قضایی	فرهنگی	نوامیس	حقوقی	عاطفی	احساسی	احساس امنیت	اعتماد اجتماعی	هنجار اجتماعی	شبکه اجتماعی	سرمایه اجتماعی
شغلی	۰/۱۸۵**															
مالی	۰/۲۳۶***	۰/۳۸۸***														
اقتصادی	۰/۵۰۰***	۰/۳۰۵***	۰/۲۷۷***													
اخلاقی	۰/۲۲۸***	۰/۲۴۸***	۰/۳۷۳***	۰/۰۵۴												
اعتقادی	۰/۲۴۶***	۰/۳۷۳***	۰/۴۰۹***	۰/۲۹۳***	۰/۲۴۶***											
قضایی	۰/۵۲۴***	۰/۲۸۴***	۰/۳۹۰***	۰/۳۲۷***	۰/۲۹۶***	۰/۲۴۶***										
فرهنگی	۰/۲۷۴***	۰/۲۴۷***	۰/۲۹۱***	۰/۲۴۳***	۰/۲۶۳***	۰/۲۴۴***	۰/۳۲۲***									
نوامیس	-۰/۰۷۸	-۰/۰۷۹	-۰/۰۷۴	۰/۱۳۱*	-۰/۱۴۵*	۰/۱۵۴*	۰/۰۱۸	۰/۰۵۳								
حقوقی	۰/۱۲۹*	۰/۲۱۹**	۰/۳۷۰***	۰/۲۳۴**	۰/۴۷۰***	۰/۲۴۶***	۰/۲۴۵***	۰/۴۵۳***	۰/۰۷۰							
عاطفی	۰/۲۵۴***	۰/۰۳۲	۰/۱۲۹*	۰/۲۰۲**	۰/۱۶۲*	۰/۲۰۴**	۰/۱۸۹**	۰/۱۹۳**	۰/۲۳۸***	۰/۰۶۴						
احساسی	۰/۳۷۰***	۰/۲۹۱***	۰/۰۱۱	۰/۱۳۸*	۰/۱۹۲**	۰/۲۱۷**	۰/۳۲۵***	۰/۰۸۹	۰/۰۶۷	۰/۱۸۵**	۰/۰۵۱					
احساس امنیت	۰/۴۲۰***	۰/۴۷۳***	۰/۵۹۴***	۰/۱۹۴**	۰/۵۲۶***	۰/۶۲۳***	۰/۶۰۷***	۰/۵۷۷***	۰/۵۹۴***	۰/۶۵۷***	۰/۵۸۱***	۰/۵۱۴***	۰/۵۱۴***	۰/۳۳۳***	۰/۲۳۳***	۰/۳۳۳***
اعتماد اجتماعی	۰/۴۷۰***	۰/۲۵۸***	۰/۳۰۹***	۰/۳۷۴***	۰/۱۹۰**	۰/۱۳۲*	۰/۲۵۲***	۰/۳۱۰***	۰/۳۶۸***	۰/۱۵۹*	۰/۳۶۳***	۰/۲۳۳***	۰/۳۳۳***	۰/۲۳۳***	۰/۲۳۳***	۰/۲۳۳***
هنجار اجتماعی	۰/۳۸۸***	۰/۲۷۳***	۰/۱۹۲**	۰/۳۷۹***	۰/۲۴۲***	۰/۰۵۱	-۰/۰۷۸	۰/۱۶۰*	۰/۱۸۳**	۰/۰۷۳	۰/۱۰۳	۰/۲۰۹**	۰/۲۲۸***	۰/۲۲۸***	۰/۲۲۸***	۰/۲۲۸***
شبکه اجتماعی	۰/۴۱۲***	۰/۱۰۶	۰/۲۱۵**	۰/۱۶۱*	۰/۲۲۷***	۰/۰۷۵	-۰/۰۵۸	-۰/۰۶۰	۰/۲۰۴**	۰/۲۸۹***	۰/۰۲۲	۰/۱۵۴*	۰/۲۵۵***	۰/۲۵۵***	۰/۲۵۵***	۰/۲۵۵***
سرمایه اجتماعی	۰/۴۵۷**	۰/۷۶۲***	۰/۸۲۴***	۰/۴۹۷***	۰/۲۹۹***	۰/۳۹۵***	۰/۳۶۳***	۰/۱۱۳	۰/۱۱۰	۰/۳۰۰***	۰/۳۶۴***	۰/۲۹۴***	۰/۲۰۰**	۰/۴۰۳***	۰/۲۷۳***	۰/۱۰۹

*** معنی دار در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ * معنی دار در سطح کمتر از ۰/۰۱ * معنی دار در سطح کمتر از ۰/۰۵

مدل معادلات ساختاری

همان گونه که در نمودار ۱ مشخص است اعتماد اجتماعی مهم ترین مؤلفه متغیر مکنون سرمایه اجتماعی است؛ هم چنین سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی در والدین تأثیر مستقیم و معنی دار دارد. به عبارت دیگر، هرچه سرمایه اجتماعی والدین بیشتر باشد، احساس امنیت اجتماعی آنها بیشتر است.

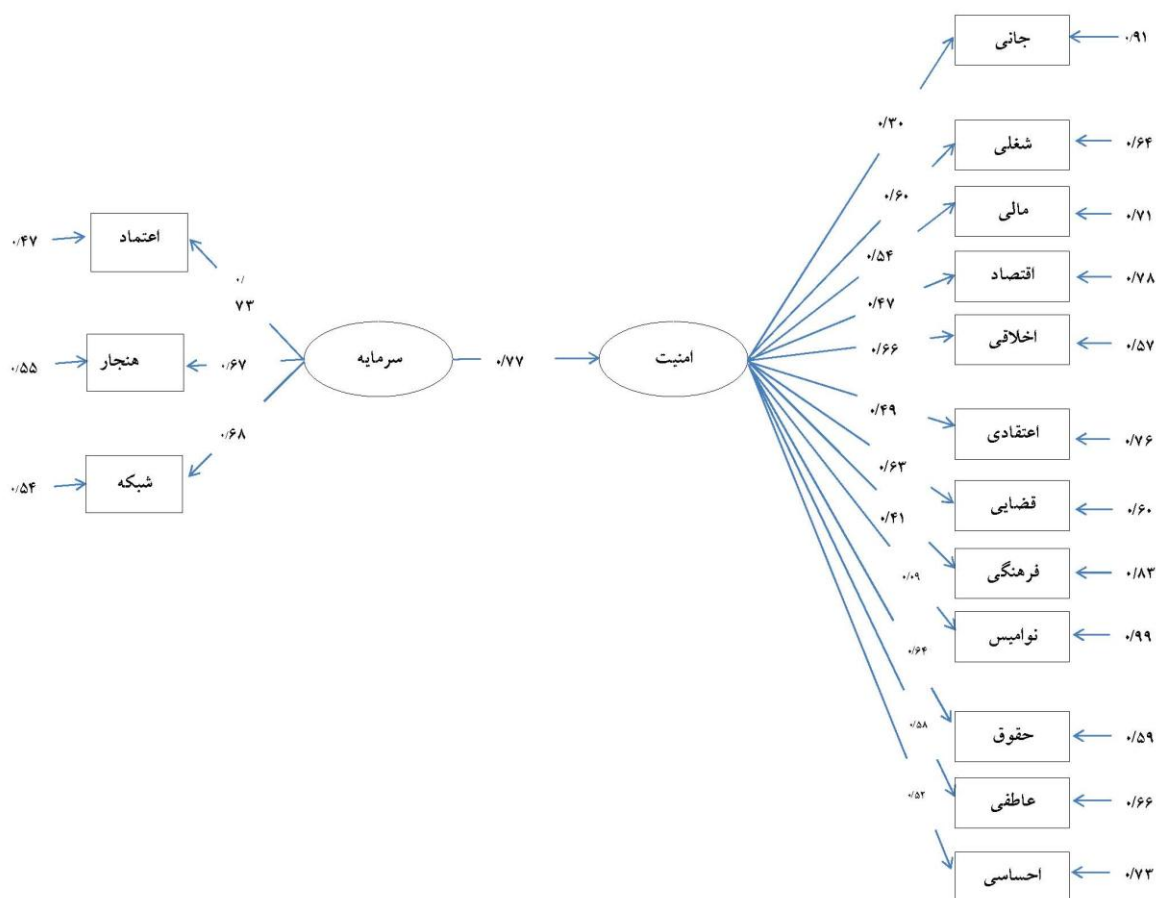
بر اساس اطلاعات جدول ۴، در گروه فرزندان، سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن (به غیر از ابعاد امنیت جانی، امنیت نوامیس و امنیت فرهنگی) ارتباط مستقیم و معنی داری دارد. بین ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی قوی ترین رابطه را با احساس امنیت مالی ($r = 0/403$) و احساس امنیت عاطفی ($r = 0/395$) دارد.

نمودار ۱- مدل ساختاری ارتباط سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی بین والدین

مستقیم و معنی دار دارد. به عبارت دیگر هرچه سرمایه اجتماعی والدین بیشتر باشد، احساس امنیت اجتماعی آنها بیشتر است.

اطلاعات نمودار ۲ بیان می کند که اعتماد اجتماعی مهم ترین مؤلفه متغیر مکنون سرمایه اجتماعی است؛ هم چنین سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی در والدین تأثیر

نمودار ۲- مدل ساختاری ارتباط سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی بین فرزندان

منابع ۰/۰۸ یا کمتر قید شده است) است. در برنامه لیزرل، شاخص برازندگی GFI نشان می‌دهد مدل تا چه حد نسبت به وجودداشتن آن، برازندگی بهتری دارد. برپایه قرارداد باید مقدار GFI، NNFI، IFI و CFI برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹۰ باشد تا مدل پذیرفته شود. ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) در مدل‌های ارائه شده برابر ۰/۰۷۸ و ۰/۰۷۳ است. میزان مؤلفه‌های GFI، CFI، NNFI و IFI نیز در مدل مربوط به والدین به ترتیب برابر ۰/۹۰، ۰/۹۲، ۰/۹۱، ۰/۹۲ و در مدل مربوط به فرزندان به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۹۳، ۰/۹۲، ۰/۹۳ است. باتوجه به شاخص‌ها و خروجی‌های نرم‌افزار لیزرل، مدل‌ها برآزش مطلوبی دارند. جدول ۵ شاخص‌های استخراج‌شده از مدل‌ها را نشان می‌دهد.

برای بررسی برازش مدل‌ها به چند شاخص توجه شده است. یکی از این شاخص‌ها، مربع‌کای است. اگر مربع‌کای معنی‌دار باشد بدین معنی است که مدل برای داده‌های جامعه، پذیرفتنی نیست (در اینجا مربع‌کای معنی‌دار شده است)؛ ولی مربع‌کای تحت تأثیر حجم نمونه قرار می‌گیرد (سرمد و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۸۱)؛ بنابراین، از شاخص مربع‌کای نسبی (از تقسیم مربع‌کای بر درجه آزادی به دست می‌آید) استفاده شده است. شاخص مربع‌کای نسبی در مدل والدین، برابر ۲/۳۰ و در مدل فرزندان، ۲/۴۸ شده که مطلوب است؛ همچنین در این پژوهش برای ارزیابی مدل‌ها از مشخصه‌های GFI، RMSEA، NNFI، IFI و CFI استفاده شده است. توصیه شده است از جذر برآورد واریانس خطای تقریب استفاده شود که اندازه تفاوت برای هر درجه آزادی را ارائه کرده است. شاخص RMSEA برای مدل‌های خوب، برابر ۰/۱۰ یا کمتر (در برخی

واحد اجتماعی، از جمله نتایج سرمایه اجتماعی هستند. در دو دهه اخیر، رابرت پاتنام و جیمز کلنن با تحقیقات خود به سرمایه اجتماعی اعتبار ویژه‌ای بخشیدند. پاتنام بر ارتباط افقی بین افراد و کلنن بر همکاری‌های عمودی و روابط بین افراد در نهادهای مدنی تأکید کردند که سرمایه اجتماعی و برابند سرمایه اجتماعی را به وجود آوردند.

به‌طور کلی، سرمایه اجتماعی در کنار سایر سرمایه‌ها جزئی تفکیک‌ناپذیر از مجموعه ثروت هر ملتی است و از عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت اجتماعی است. وجود سرمایه اجتماعی، ساز و کاری برای ارتقای امنیت بوده و فقدان و فرسایش آن مانع احساس امنیت اجتماعی است. سرمایه اجتماعی، ظرفیت، جوهر اجتماعی یا هنجاری غیررسمی است که همکاری میان افراد و نهادهای جامعه را ارتقا می‌بخشد. هر شبکه اجتماعی به افراد آگاه و باتجربه، امکانات و ابزار مادی، اعتماد، تعهد، مسؤلیت‌پذیری و ... برای دستیابی به اهداف خود نیازمند است که این عوامل، همان سرمایه‌های اجتماعی هستند. در واقع توجه به مقوله احساس امنیت اجتماعی در جامعه و تأثیرگذاری سرمایه اجتماعی در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی و تفاوت آنها بین دو نسل قدیم (والدین) و جدید (فرزندان) ضروری به نظر می‌رسد.

در این مطالعه، ارتباط سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی بین والدین و فرزندان ساکن شهر یزد بررسی شد. یافته‌های تحقیق، بیشتر بودن احساس امنیت اجتماعی و میزان سرمایه اجتماعی والدین نسبت به فرزندان را نشان داد. نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان‌دهنده ارتباط مثبت و معنادار بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی است؛ بنابراین، با افزایش میزان سرمایه اجتماعی و ابعاد آن، میزان احساس امنیت اجتماعی و ابعاد مختلف آن نیز افزایش می‌یابد که میزان همبستگی دو مقوله سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در والدین یزدی بیشتر از فرزندان آن است.

جدول ۵- شاخص‌های نیکویی برازش مدل‌ها

شاخص	مقدار در مدل والدین	مقدار در مدل فرزندان
RMSEA	۰/۰۷۳	۰/۰۷۸
χ^2	۲۰۴/۸۰	۲۲۰/۴۲
Df	۸۹	۸۹
χ^2/df	۲/۳۰	۲/۴۸
GFI	۰/۹۰	۰/۸۹
CFI	۰/۹۲	۰/۹۳
NNFI	۰/۹۱	۰/۹۲
IFI	۰/۹۲	۰/۹۳

بحث و نتیجه

امروزه ضرورت و اهمیت احساس امنیت در حوزه‌های مختلف بر کسی پوشیده نیست؛ زیرا تمامی امکانات زندگی در صورت نداشتن امنیت تحت تأثیر قرار می‌گیرد. این موضوع از آنجا مطرح می‌شود که هیچ انسانی قادر به تأمین امنیت کامل نیست؛ بنابراین، در اجتماعی زندگی می‌کند که با همیاری و مشارکت دیگران، امنیت را به حوزه اجتماع برمی‌گرداند. حوزه اجتماعی به قلمروهایی از حریم فرد مربوط می‌شود که در ارتباط با دیگر افراد جامعه است. در این قلمروها امنیت فرد، حفظ یا تهدید می‌شود و براساس آن، احساس امنیت مؤلفه‌ای مهم در بحث امنیت اجتماعی است. ناآرامی‌های شهری، جرایم اجتماعی (سرقت، بزهکاری، بی‌عفتی)، جرایم جنایی (قتل و جنایت) و آبرو و حیثیت افراد قلمروهای بیان‌شده حوزه اجتماعی‌اند که بر احساس امنیت اجتماعی افراد تأثیر می‌گذارند. تهدیداتی که احساس امنیت اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهند زمانی روی دهند که جوامع به این نتیجه برسند که در شرایطی خاص، هویت مورد تعرض و خطر واقع شده است. عواملی هویت یک جامعه را تهدید می‌کنند که ممکن است از سرکوب آزادی بیان تا مداخله در قابلیت‌های آن برای ابراز و بیان خود تنوع داشته باشند (روی، ۱۳۸۲: ۱۲).

مفهوم سرمایه اجتماعی تقریباً به تازگی وارد ادبیات جامعه‌شناسی شده است. مقولاتی نظیر حسن تفاهم، رفاقت و دوستی، احساس همدردی و روابط اجتماعی بین اعضای یک

به‌ویژه اعتماد اجتماعی باعث افزایش احساس امنیت اجتماعی می‌شود؛ بنابراین، پیشنهادهای برای ارتقای میزان سرمایه اجتماعی و به دنبال آن افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی در زیر ارائه می‌شود:

براساس ارتباط سرمایه اجتماعی با میزان احساس امنیت اجتماعی افراد، باید در جامعه فضایی فراهم شود که مشارکت اجتماعی یعنی حضور و فعالیت افراد در شبکه‌ها و روابط اجتماعی و تمایل آنها به کارهای مشترک افزایش یابد. در نتیجه این مشارکت، روابط اجتماعی و پیوندهای بین افراد مستحکم‌تر می‌شود و این استعداد در جامعه به وجود می‌آید که سرمایه اجتماعی تقویت شود. در این زمینه به اهمیت تأثیر رسانه‌ها و آموزش و پرورش در تقویت روابط اجتماعی و افزایش کارهای دسته‌جمعی اشاره می‌شود.

توسعه مشارکت محله‌ای و افزایش مشارکت شهروندان در امور مختلف در افزایش احساس امنیت تأثیر به‌سزایی دارد. توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد در راستای افزایش مشارکت شهروندان و افزایش اعتماد نهادی در افزایش احساس امنیت تأثیر چشمگیری خواهد داشت.

برنامه‌ریزی برای افزایش میزان سرمایه اجتماعی بین پدران و مادران و چگونگی انتقال سرمایه‌های اجتماعی به فرزندان‌شان که افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی را به دنبال خواهد داشت.

منابع

ازکیا، م. و غفاری، غ. (۱۳۸۳). توسعه روستایی، تهران: نشر نی.

افشارکهن، ج. (۱۳۸۲). درآمدی بر جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی، تهران: نشر سلمان - سایه هور.

بحری‌پور، ع؛ ذوالفقاری، ا. و رستگارخالد، ا. (۱۳۹۱).

«بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس

امنیت اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان

کاشان)»، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم

براساس چارچوب نظری ارائه‌شده، تقویت اجتماع زمینه مناسبی را برای مشارکت شهروندان در جامعه فراهم می‌کند؛ همچنین سرمایه اجتماعی، تعهد مدنی، روحیه جمعی و همبستگی اجتماعی را افزایش و مهار اجتماعی غیررسمی را تقویت می‌کند و گمنامی و ناشناختگی را کاهش می‌دهد. عامل مذکور مانع بی‌نظمی اجتماعی و رفتارهای غیرمدنی در مناطق می‌شود و این امر، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی را افزایش می‌دهد. باتوجه‌به دیدگاه‌های تئوریک بوردیو، کلمن و پاتنام، با ایجاد و گسترش سرمایه اجتماعی از جمله اعتماد اجتماعی، هنجارها و مشارکت اجتماعی بین افراد جامعه موجب افزایش احساس امنیت اجتماعی می‌شود.

بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی بین والدین و فرزندان ساکن شهر یزد نشان داد هرچقدر مشارکت اجتماعی، اعتماد و هنجار اجتماعی چه بین والدین یا بین فرزندان بیشتر باشد احساس امنیت اجتماعی نیز ارتقا خواهد یافت. یافته‌های این تحقیق، با نظریه پاتنام در زمینه سرمایه اجتماعی و تأثیر آن در احساس امنیت اجتماعی مطابق است. پاتنام معتقد است سرمایه اجتماعی، مجموعه مفاهیمی مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها است که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه بین اعضای یک اجتماع می‌شود و در نهایت منافع متقابل آنها را تأمین خواهد کرد. این منفعت برای تأمین احساس امنیت اجتماعی نیز هست (پاتنام، ۱۳۸۰:

۱۶۴) که با تقویت سرمایه اجتماعی، افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی در تمام ابعاد آن را شاهد هستیم و برعکس، با کاهش میزان سرمایه اجتماعی در جامعه، جرم و جنایت و احساس ناامنی افزایش خواهد یافت.

در واقع نتایج نشان می‌دهد سرمایه اجتماعی بر ابعاد احساس امنیت اجتماعی بین والدین (به‌غیر از بعد نوامیس و فرهنگی) و بین فرزندان (به‌غیر از بعد جانی، نوامیس و فرهنگی) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. نظریه‌های گیدنز، نان‌لین و یافته‌های این تحقیق بیان می‌کند سرمایه اجتماعی

- اجتماعی، ش ۴، ص ۸۹-۱۰۹.
- الوانی، م. (۱۳۸۳). «سرمایه اجتماعی اصل محوری توسعه»، نشریه تدبیر، ش ۱۲۰، ص ۱۶-۲۲.
- بوردیو، پ. (۱۳۸۰). نظریه کنش، ترجمه: مرتضی مردیها، تهران: انتشارات نقش نگار.
- بوزان، ب. (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پاتنام، ر. (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی*، ترجمه: محمدتقی دلفروز، تهران: نشر روزنامه اسلام.
- تاجبخش، غ؛ جوانمرد، ک. و طرفی، ع. (۱۳۹۲). «تحلیل رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در حمیدیه»، *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ش ۳۳، ص ۴۵-۱۳.
- ترابی، ی. و گودرزی، آ. (۱۳۸۳). «ارزش‌ها و امنیت اجتماعی»، *فصلنامه دانش انتظامی*، ش ۲، ص ۳۱-۴۶.
- تقی‌لو، ف. (۱۳۸۵). «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با امنیت اجتماعی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ش ۲، ص ۲۵۸-۲۳۹.
- توسلی، غ. (۱۳۸۴). «مفهوم سرمایه اجتماعی در نظریه‌های کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی»، *نامه علوم اجتماعی*، ش ۲۶، ص ۳۲-۱.
- جعفری، ر. (۱۳۸۶). «سرمایه اجتماعی رهیافتی بی‌بدیل برای تبیین امنیت اجتماعی»، *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ش ۱۰، تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
- حسن‌زاده ثمرین، ت؛ همتی گیلانی، م. و مسعودی‌گری، م. (۱۳۹۳). «بررسی و تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی (مطالعه کارکنان استانداری استان گلستان)»، *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، شماره اول، ص ۱۱۷-۱۳۶.
- حقیقتیان، م. (۱۳۹۱). «بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی
- براساس تفکیک سرمایه اجتماعی درون‌گروهی، برون‌گروهی و ارتباطی و احساس امنیت در شهر تهران»، *فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، ش ۶، ص ۳۷-۵۶.
- دلاور، ع. و جهانتاب، م. (۱۳۹۰). «تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی»، *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ش ۲۷، ص ۷۴-۹۵.
- ذاکری همامانه، ر؛ افشانی، ع. و عسکری ندوشن، ع. (۱۳۹۱). «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ش ۳، ص ۸۳-۱۱۰.
- روی، پ. (۱۳۸۲). «معیار امنیت اجتماعی»، ترجمه: منیژه نویدنیا، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال ششم، ش ۲۱، ص ۵۴-۴۰.
- ساروخانی، ب. و نویدنیا، م. (۱۳۸۵). «امنیت اجتماعی خانواده و محله سکونت در تهران»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ش ۲۲، ص ۸۷-۱۰۷.
- ستوده، ه. (۱۳۸۲). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)*، تهران: انتشارات آوای نور.
- شارع‌پور، م. (۱۳۸۰). *فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن*، تهران: نشر کلمه.
- صالحی، ا. (۱۳۸۷). *ویژگی‌های محیطی فضاها شهری امن*، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات معماری.
- علاقه‌بند، م. (۱۳۸۴). «درآمدی بر سرمایه اجتماعی»، *مجله جامعه‌شناسی معرفت*، ش ۴۲، ص ۱۴-۴۲.
- غفاری، غ. (۱۳۹۰). *سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی*، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- فوکویاما، ف. (۱۳۷۹). *پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن*، ترجمه: غلامعباس توسلی، تهران: انتشارات جامعه ایرانیان.
- فوکویاما، ف. (۱۳۷۹). *پایان نظم: ترجمه: غلام عباس توسلی*، تهران: انتشارات جامعه ایرانیان.

- Psychological Health: A Population-Based Study", *Social Science & Medicine*, 66 (1): 1-13.
- Putnam, RD. (1995) "Bowling Alone; America's Declining Social Capital", *Journal of Democracy*, 6(1): 65-78.
- Putnam, R. D. (2002) *Introduction in Putnam. democracies in flux. The evolution of social capital in contemporary society*. Oxford University Press.
- کلمن، ج. (۱۳۷۷). *بنیادهای نظریه‌های جامعه‌شناسی*، تهران: نشر نی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۵). *تجدد و تشخیص*، ترجمه: ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- لرنی، م. (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی امنیت*، تهران: انتشارات رامین.
- موسوی، م. (۱۳۸۵). «مشارکت اجتماعی یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی»، *رفاه اجتماعی*، ش ۲۳، ص ۲۴۶-۲۲۳.
- نصری، ق. (۱۳۸۱). «معنا و ارکان جامعه‌شناسی امنیت»، *فصلنامه راهبرد*، ش ۲۶، ص ۱۳۳-۱۱۲.
- نویدینیا، م. (۱۳۸۲). «درآمدی بر امنیت اجتماعی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ش ۱، ص ۷۶-۵۵.
- نویدینیا، م. (۱۳۸۸). «چشم‌انداز پلیس، امنیت و سرمایه اجتماعی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ش ۱۲، ص ۱۸-۱۰.
- هاشمیان‌فر، ع؛ امامی، پ؛ زرنندی، م. و عطایی، پ. (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت در بین ساکنان مجتمع‌های مسکونی در شهر اصفهان در سال ۱۳۹۲»، *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ش ۸، ص ۱۶۳-۱۸۲.
- یحیی‌زاده، ح. و خدری، ب. (۱۳۹۲). «بررسی رابطه بین میزان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین دختران کارشناسی دانشگاه آزاد بیرجند»، *دانش انتظامی خراسان جنوبی*، ش ۵، ص ۶۴-۴۹.
- Bilgin, P. (2003) "Individual and Societal Dimensions of Security", *International Studies Review*, 5(2): 203-222.
- Halpern, D. (2001) "Moral Values, Social Trust and Inequality", *British Journal of Criminology*, (41): 236-251.
- Jackson, J. and Sunshine, J. (2007) "Public Confidence in Policing: A Neo-Durkheimian Perspective", *The British Journal of Criminology*, 47: 214-233.
- Lindstrom, M. (2008) "Social Capital, Anticipated Ethnic Discrimination and Self-Reported